

Weer een andere kijk op Stalin

Michael Parenti is een marxistische predikant die vanuit Californië zijn evangelie verkoopt. Zijn laatste boek over *Zwarthemden & Roden* biedt hiervan een synthese. Vanaf de eerste regels al zet hij zijn lezers met een kanseltruc van bij de jezuïeten op het verkeerde been. Hij vindt dat iemand (hijzelf dus) die zich in "de huidige ideeën van het 'democratisch-socialisme' wil verdiepen (...) een beeldenstormer (moet) zijn." Al snel wordt echter duidelijk dat Parenti onder 'democratisch-socialisme' een stalinisme van de ergste soort bedoelt. Dat nogal overspannen wereldbeeld van Parenti laat zich bondig samenvatten in een historisch verhaal over een nogal rechtlijnige samenzwering van het grootkapitaal tegen het communisme. Parenti meent dat het grootkapitaal ooit op een snode manier het fascisme tot leven heeft gewekt om de arbeidersklasse af te houden van de revolutie. Daarna, toen het fascisme verslagen was, begon het grootkapitaal een campagne tegen het communisme door de parlementaire democratie te verdedigen. Hierdoor kon het ook nog eens (domme) linkse mensen mobiliseren tegen de Sovjetunie. Alweer met succes, zoals achteraf blijkt, want het communisme is geïmplodeerd.

Het grootste gedeelte van dit boek gaat ook over de implosie van het socialisme in Oost-Europa. Parenti verwekt hierbij de indruk dat hij van trotskistische origine is en in de ultieme fase van het communisme zich alsnog heeft bekeerd tot Stalin. Als verkapte fellow-traveller was Parenti blijkbaar in die periode in Washington de gast op de recepties en persconferenties van de ambassades. Zo vertelt hij dat hij in 1990 op de Hongaarse ambassade een persconferentie bijwoonde over het einde van het socialistische systeem in dat land. Op zijn vraag over de oorzaak daarvan kreeg hij als antwoord van de ambassadeur een "ik weet het niet". Parenti verklaart hierop: "Leiders die alleen maar met elkaar praten verliezen vlug het contact met de realiteit. De beleidsmannen van deze communistische landen toonden een verrassende onmarxistische kijk op de problemen waarmee ze kampten." Parenti denkt dus dat met een marxistisch kijk op de wereld niet alleen alle problemen verklaard kunnen worden, maar ook opgelost. Zelf voelt hij zich blijkbaar daarvan ontslagen, want over de oorzaken van de implosie taalt hij niet. Hij ontsnapt met de bekende bewering dat de "overgang van het oorlogsocialisme

naar het consumentensocialisme mislukte (...) (omdat er nooit een einde kwam aan de oorlog."

Deze omsingelingstheorie is dan de opmaat voor een andere kijk op Stalins terreur. Parenti wil hier de slimme rekenaar uithangen. De door hem geraadpleegde auteurs blijken alleen maar *schattingen* in miljoenen van de aantallen slachtoffers te kunnen geven, nergens precieze cijfers. Dat is een opluchting voor Parenti, want wie geen exacte cijfers kan bieden heeft geen recht van spreken. Gelukkig heeft hij wél exacte cijfers kunnen vinden over de miljoenen gevangenen die de kampen konden verlaten! Daar de meeste doden in de goelag tijdens de oorlog vielen, neemt Parenti zijdelings aan dat de Duitse fascist en niet Stalin hiervoor verantwoordelijk waren. Daarna daalde dat sterftecijfer immers aanzienlijk. Hier praat Parenti evenwel in percentages en niet in absolute aantallen, wat ons weer in het ongewisse laat nopens het aantal doden. Daar de overgrote meerderheid van de gevangenen trouwens niet beticht was van politieke feiten, maar van moord, diefstal, etc., denkt hij dat het met de politieke repressie nogal is meegevallen.

Parenti slaat dan enkele decennia over. Zo komt hij bij het grote keerpunt van 1989. Hier ziet hij de "kolonisatie" van Oost-Europa door het grootkapitaal haar beslag krijgen met de hulp van lokale verraders (Jeltsin, Gorbatsjov). Het betoog krijgt nu een veel woestere inslag, want na de geschiedenisboeken stort de auteur zich polemisch op eigentijdse bronnen als de *San Francisco Chronicle*. Met een knipselarchief komt een publicist een eind. Boeken lezen hoeft dan niet meer.

Dit boek is een openbaring voor wie zich wil toeleggen op de studie van de paranoia in de publicistiek, niet voor wie iets wil leren over het behandelde onderwerp. Parenti is een auteur die kleine oorlogjes met andere publicisten op straat uitvecht. Deze bevlogen en fanatieke man wil het liefste aanklagen in de stijl van zijn geciteerde idool Noam Chomsky, wat ook al weer geen referentie is sinds deze laatste het wereldnieuws haalde met zijn verdediging van Pol Pot en Faurisson. De achterflap vermeldt dat de auteur doctor in de politieke wetenschappen en "een van de belangrijkste progressieve denkers in de VS" is. Hij zou vijftien boeken hebben geschreven die ook nog eens in tien talen zijn uitgegeven. Zijn artikelen zouden zijn verschenen in belangrijke bladen als

Monthly Review. Dat laatste klopt in elk geval, want meer dan twintig jaar geleden verscheen er ooit van hem één artikel in de *Monthly Review* plus nog eens een boekbespreking. Dat was in de periode dat zijn boek *Democracy for the Few* hem in de belangstelling had gebracht. Daarna is hij blijkbaar van de universitaire Olympus gedonderd. De flaptekst vermeldt daarom decent dat hij in Berkeley "woont".

André Mommen

Michael Parenti, *Zwarthemden & Roden. Rationeel fascisme en de omverwerping van het communisme*, Berchem: EPO, 2001, 225 blz.

Edelkitsch van de Balkan

De NATO-bombardementen op Servië liggen al weer enkele jaren in ons collectief geheugen begraven en in Den Haag sleept zich het proces tegen Milosˇevic´ en zijn lotgenoten allicht de komende maanden en jaren naar een onbestemd einde. Van die bombardementen in de lente van 1999 zijn heel wat egodocumenten op de markt gegooid. Meestal zijn dat reportages van buitenlandse verslaggevers die hijgend alle bloedsporen waar ook ter wereld volgen. Hun berichten zijn veelal niet zo interessant omdat ze de werkelijkheid niet als slachtoffer reflecteren. Zelden zijn het de slachtoffers in kwestie die dagelijks verslag doen van hetgeen ze meemaken. De taalbarrière of het botweg geen toegang krijgen tot de grote media kan men als excuus inroepen. Maar dat is niet altijd het geval. Soms komen ook plaatselijke stemmen aan bod. Voor Vlaanderen was dat in Servië de tot dan toe onbekende Jelica Novaković die haast dagelijks vanuit Belgrado haar ervaringen doorseinde naar het dagblad *De Standaard*. De reden was simpel. Omdat ze Nederlands schrijft (ze is docente Nederlands aan de universiteit van Belgrado) en ook allicht omdat ze in Vlaanderen connecties heeft, lag een dagelijkse berichtgeving voor de hand. Haar berichten werden al snel gebundeld in haar dagboek uit Belgrado en daarna werden ook de brieven die ze van lezers en lezeressen in Vlaanderen en Nederland ontving naar de uitgever gedragen. Dat leverde haar verleden jaar de prijs van de PEN-club Vlaanderen op.

De vraag is natuurlijk welke meerwaarde met deze boekpublicaties is ontstaan om een dergelijke prijs te rechtvaardigen. Dat is onduidelijk. De auteur streefde in haar dagboeknotities in *De Stan-*

daard vooral "authenticiteit" na door over dagelijkse angsten en lusten, bevoorradingsproblemen, huilende sirenes en andere sores te schrijven. Haar "kleine oorlog" had evenwel niet de pretentie om ons een geweten te schoppen. Waarom dan die PEN-onderscheiding? Die vraag wordt met deze twee boeken nergens beantwoord. De auteur beheerst het genre van de edelkitsch. Bij haar is wel altijd een ander groot dichter of filosoof in de buurt die haar moed inspreekt, al is het maar met de *Herfstij der Middeleeuwen*. Wat rond haar gebeurt ontsnapt aan haar bevattingsvermogen en ze smeert haar gevoelens uit tot ze een grote taart van roomkaas heeft. Waar deze prinses van de Balkan politiek staat is een goed bewaard geheim. Met enige goede wil kan men in dit boek een vorm van pacifisme herkennen, maar die indruk draait ze in het nawoord weer de nek om met de volgende zin: "Van de vrede heb ik een koortsblaar gekregen. Mijn bovenlip veranderde in een etterend slurfje dat mijn gekweld innerlijk helemaal blootstelde."

Uiteraard dreven de dagboeknotities die in *De Standaard* en in *Vrije Nederland* verschenen de lezers naar de pen. De kranten borrelden over van ingezonden brieven. Fanmail bereikte de schrijfster in de dop. Daar zat dus meer in. Na het succes van haar eerste boek (dat belandde wel bij de Slegte) werd daarom in Belgrado een in twee talen (Nederlands en Servisch) uitgegeven compilatie van de ontvangen brieven gepubliceerd. Het vertaalwerk zal wel zijn toevertrouwd aan haar studenten Nederlands. Jelica's dagboeknotities in *De Standaard* zijn eveneens in Servische vertaling in deze bundel opgenomen.

Alles begint in deze brievenbundel met de meer zakelijke post afkomstig van hoofdredacteur Peter Vandermeersch van de *De Standaard* en van eindredacteur Marian Husken van *Vrije Nederland*. Hierin geen sentimentaliteiten. De Rekkemse cultuurpauze en "goede vriend" Jozef Deleu sluit zijn brief koel af met een omhelzing. Geen van deze zakelijke brieven gaan echter over honorarium of onkosten. Als de bommen vallen blijft de vis zonder boter. Wat opvalt is dat er alleen maar erg lieve brieven vol medeleven en zalvingen van de lezers zijn opgenomen. Dus geen scheld- of dreigbrieven. De lezersbrieven zijn stuk voor stuk allemaal erg warm. Zo hoort het. Ze eindigen telkens pakkend direct uit het hart. Onder de fans zijn er nogal wat dames. De ene dame denkt dat God moet zegenen, de andere wil liefde en vrede. Mannen zeggen gewoon wat Jelica moet doen.

Zoals Luc Bollen uit Gooik: “dat u kracht blijft putten om de pen te blijven hanteren en uw indrukken aan de wereld te verspreiden.” Flemers zijn er ook, zoals ene Wilfried Bertels die zijn brief eindigt met een “kusje”. Het venijn zit bij Bertels in de staart. Hij heeft ontdekt “hoe liefde door al je bijdragen heen sluimert.” En ook dat het object van zijn liefde maar 43 jaar oud is. “Ik lijk wel je grootvader.” De in links Vlaanderen niet onbekende kameraad Hugo Franssen schuwt de grote woorden niet. Het platgooien van de Zastavafabrieken begroet hij passend met een lang gedicht over Franco’s bommen op Guernica. Beter is dan de pathetische oproep van Jef Vermaere: “Ik vraag de moeders van de Balkan vergiffenis voor de moordende dwaasheid en arrogantie van onze leiders.” De vraag is natuurlijk of de brieven-schrijvers door deze publicatie van hun fantasieën niet lelijk te kakken zijn gezet. Hebben zij toestemming gegeven voor publicatie? Daarover wordt niets medegedeeld.

André Mommen

Jelica Novaković, *Gelukkig is wie bijtijds waanzinnig wordt.*

Dagboek uit Belgrado, Amsterdam: Contact, Tiel: Lannoo, 1999, 128 blz.

Jelica Novaković-Lopušina, *Echte mensen kunnen vliegen (Pravi ljudi umeju da lete). Blago onom ko rano poludi. Dnevnik*, Antwerpen: EPO, Beograd: Partenon, 2000, 174 en 74 blz.

Ondanks de poging om neveninformatie te geven over onder meer de positie van de vrouw, over de emancipatie, over vrouwenverenigingen of over belangrijke figuren die een rol speelden in het leven van de componisten, is het boek veeleer een opsomming van verschillende composities. Het stimuleert wel om op zoek te gaan naar sommige uitvoeringen ervan.

Het boek is wel een verfrissende insteek om de ‘algemene’ geschiedenis te benaderen. Het is echter maar een eerste aanzet en men blijft een beetje op zijn honger: het is eerder als een naslagwerk te gebruiken.

Guy Quintelier

Simonne Claeys: *Het Tweede Thema. Of de verwaarloosde geschiedenis van de componerende vrouw*, Alamire, 2002, 160 p.

Componerende vrouwen

Deze publicatie probeert een leegte op te vullen in de muziekgeschiedenis. Daarin werden de artistiek-creatieve vrouwen tot tweederangscomponisten gedegradeerd, waaraan men dan ook weinig aandacht moest besteden. Dit boek probeert een correctie aan te brengen. Het doet dat door op een encyclopedische manier enkele representatieve vrouwelijke componisten uit verschillende stijlperiodes naar voren te brengen.

De vraag echter of de verwaarlozing van de vrouwelijke componisten in de muziekgeschiedenis nu te wijten is aan het feit dat vrouwen slechter componeerden dan mannen – en zo ja waarom – of aan het feit dat ze om andere dan muzikale redenen op het achterplan geschoven worden, wordt niet expliciet behandeld. Uit het boek blijkt eerder dat de componerende vrouwen dikwijls gestimuleerd werden door een familie waarin de muziekbeoefening sterk aanwezig was.